

*nowa
era*

Twoje mocne strony

**ZMIANY W EDUKACJI W ZAKRESIE
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**

NOWY PRZEDMIOT – BIZNES I ZARZĄDZANIE

dr hab. Tomasz Rachwał
prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

1 marca 2023 r.

Agenda

- Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa i jej rola w edukacji.
- Geneza reformy i aktualny stan prawny – podstawy formalne wdrożenia BIZ.
- Nowe treści w podstawie programowej BIZ.
- Kwalifikacje nauczycieli podstaw przedsiębiorczości do nauczania BIZ.
- Liczba godzin na realizację nowego przedmiotu w zakresach podstawowym i rozszerzonym.
- Efektywnie rozłożenie godziny w cyklu kształcenia.
- Oferta klas biznesowych jako element konkurencyjności szkoły na rynku edukacyjnym.
- Klasy biznesowe z rozszerzeniem BIZ dla przyszłych kandydatów liceów i techników.
- Wyzwania dla szkół związane z wdrożeniem BIZ.

Przesłanki i fundamenty dyskusji dotyczącej zmian w edukacji w zakresie przedsiębiorczości

- Przedsiębiorczość jest jedną z 8 **kompetencji kluczowych** w europejskim systemie edukacji, obok umiejętności posługiwania się językiem ojczystym, językiem obcym czy kompetencji matematycznych bądź informatycznych.
- Przedsiębiorczość to **nie tylko zakładanie firmy** – to także **ważny, choć nie jedyny** przejaw przedsiębiorczości.
- Przedsiębiorczość na potrzeby edukacji jest rozumiana dużo szerzej (vide: definicje wielu autorów, m.in. Rachwał 2004, 2005), głównie jako **zespół cech osobowości, które pozwalają na aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-gospodarczym, a także przygotowują do dorosłego życia i do dalszej edukacji – a więc jako element kształtowania kariery zawodowej.**
- Niezależnie od kwestii nazw przedmiotów w szkole kształtowanie **kompetencji przedsiębiorczych** uczniów jest niezmiernie ważnym celem edukacji formalnej na wszystkich poziomach, również w szkole podstawowej oraz w edukacji pozaformalnej i nieformalnej.

Kompetencje kluczowe w europejskim systemie edukacji – zmiany 2006/2018

Kompetencje według starego układu (Zalecenie..., 2006)	Kompetencje według nowego układu (Zalecenie..., 2018)
1) porozumiewanie się w języku ojczystym	1) kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji
2) Porozumiewanie się w językach obcych	2) kompetencje w zakresie wielojęzyczności
3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne	3) kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii
4) kompetencje informatyczne	4) kompetencje cyfrowe
5) umiejętność uczenia się	5) kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się
6) kompetencje społeczne i obywatelskie	6) kompetencje obywatelskie
7) inicjatywność i przedsiębiorczość	7) kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
8) świadomość i ekspresja kulturalna	8) kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Zalecenie...* (2006) i *Zalecenie...* (2018)

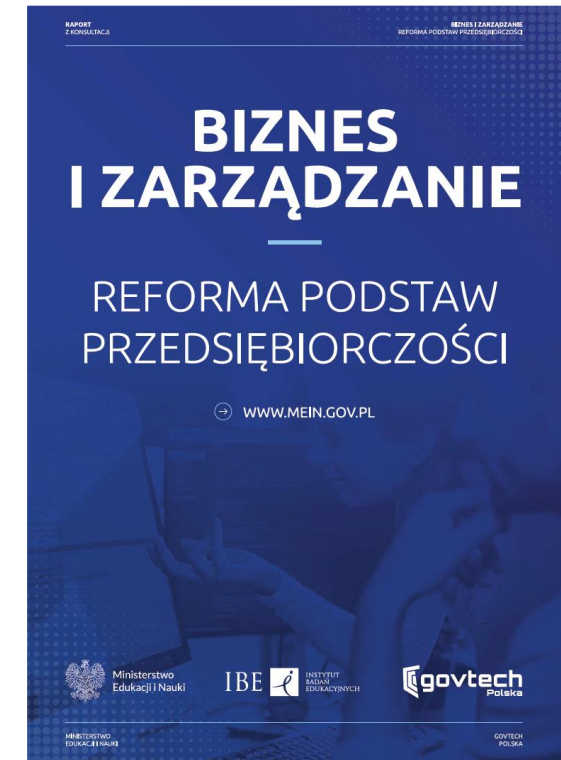
Nową podstawę programową biznesu i zarządzania, co zaznaczono we wprowadzeniu do niej, oparto na szerokim rozumieniu przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej.

Zmiany w edukacji w zakresie przedsiębiorczości w ujęciu historycznym

- 2022/2023: Jubileusz (20 lat) wprowadzenia do szkół średnich (ponadgimnazjalnych, obecnie ponadpodstawowych) przedmiotu podstawy przedsiębiorczości:
  - wprowadzenie w roku szkolnym 2002/2003 w szkołach ponadgimnazjalnych jako obowiązkowego przedmiotu w kształceniu ogólnym w wyniku reformy systemu oświaty z 1999 r.
- W zakresie edukacji dla przedsiębiorczości w ostatnich 20 latach zaszło wiele **pozytywnych** zmian:
  - wprowadzenie treści z zakresu przedsiębiorczości do gimnazjum – głównie WOS (2008, zmod. 2012; likwidacja gimnazjum, ale treści pozostały w WOS w SP),
  - wprowadzenie ekonomii w praktyce jako fakultatywnego przedmiotu w liceum (od roku szkolnego 2012/2013) – eksperyment nie do końca udany, przedmiot został wycofany w wyniku reformy w 2018 r., jednak było to ciekawe doświadczenie,
  - korzystnie zmodyfikowano, jak wskazują badania i doświadczenia nauczycieli, podstawę programową w 2008, 2012 i 2018 r., **wprowadzając treści z zakresu przedsiębiorczości do szkoły podstawowej**,
  - nieudane próby wprowadzenia zakresu rozszerzonego i matury (choć w 2006 r. opracowano pod patronatem KNF m.in. podstawę programową do ZR jako propozycję dla MEN).

Geneza zmian w edukacji ekonomicznej w szkołach ponadpodstawowych

- W trakcie roku szkolnego 2021/2022 z inicjatywy rządowego Centrum Transformacji Cyfrowej (GovTech Polska) i MEiN rozpoczęto prace oraz konsultacje nad reformą programową edukacji w zakresie przedsiębiorczości, tj.:
  - **rozszerzeniem** przedmiotu podstawy przedsiębiorczości (umożliwiającym wprowadzenie go na maturę),
  - **zmianą jego nazwy** („biznes i zarządzanie” – BIZ),
  - **zmianą celów i treści** kształcenia zapisanych w dotychczasowej podstawie programowej.
- Podstawą zmian stał się raport z przeprowadzonych badań i konsultacji.

Raport MEiN/IBE/GovTech
dostępny na stronie
rządowej:

<https://www.gov.pl/web/biz/>

Aktualny stan prawny

- Opracowano nową podstawę programową biznesu i zarządzania (BIZ), która w IV kwartale 2022 r. została poddana konsultacjom publicznym.
- **Nowe rozporządzenia** Ministra Edukacji i Nauki w sprawie podstawy programowej dla liceum, technikum i szkół branżowych oraz w sprawie ramowych planów nauczania dla szkół publicznych **zostały podpisane i opublikowane w Dzienniku Ustaw z 2023 r. (poz. 277, 312, 314).**
  - Komunikat MEiN: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zmiany-w-podstawie-programowej--rozporzadzenia-podpisane>
  - Rozporządzenia zakładają **wprowadzenie BIZ** w miejsce podstaw przedsiębiorczości od roku szkolnego 2023/2024 w zakresie podstawowym (ZP) i rozszerzonym (ZR), umożliwiającym zdawanie tego przedmiotu na maturze.
- Jest to **formalna podstawa** do wprowadzenia **od września 2023 r. oferty klas biznesowych z zakresem rozszerzonym BIZ**, umożliwiającym przygotowanie uczniów do **matury z BIZ**.

Co nowego w podstawie programowej BIZ?

- Nowa podstawa programowa BIZ **nie zrywa całkowicie** z dotychczasowym modelem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, realizowanym w ramach podstaw przedsiębiorczości (PP):
  - zachowanie treści dotyczące gospodarki rynkowej, finansów, rynku pracy i przedsiębiorstwa,
  - niewielkie przesunięcie treści makroekonomicznych w kierunku ZR,
  - przesunięcie treści związanych z rynkiem finansowym do ZR, rozwinięcie treści z zakresu finansów osobistych w ZP,
  - **większy nacisk na kompetencje miękkie**, w tym 4K (komunikacja, krytyczne myślenie, kooperacja, kreatywność).
- **Nowe treści kształcenia** w dotychczas realizowanych działach, np.
  - w ZP: postawy wobec pieniędzy, zarządzanie czasem, myślenie kreatywne i projektowe (*design thinking*),
  - w ZR: ryzyko kursowe, sprawy gospodarcze europejskie i globalne, modelowanie biznesu.
- **Przygotowanie do planowania i realizacji projektów** (w tym zarządzania nimi) **to nowy, osobny dział podstawy programowej** w ZP i ZR.
- Nowa podstawa programowa silniej akcentuje praktyczny wymiar kształcenia.

Zmiany grup treści kształcenia w zakresie przedsiębiorczości – PP a BIZ

Podstawa 2002 PP	Podstawa 2008 (zmod. 2012) PP	Podstawa 2018 PP	Podstawa 2023 BIZ ZP / ZR
Treści nie dzielono na działy , treści dotyczące m.in: postawy przedsiębiorczej, pracy zespołowej, motywów aktywności zawodowej, funkcjonowania gospodarki rynkowej, przedsiębiorstwa, rynku pracy, pieniądza i bankowości, ubezpieczeń, inwestowania, współpracy międzynarodowej.	1. Człowiek przedsiębiorczy	1. Gospodarka rynkowa (w tym rola przedsiębiorczości/ człowieka przedsiębiorczego oraz ochrona konsumentów)	1. Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie (ZP)
	2. Rynek – cechy i funkcje		2. Zarządzanie projektami (ZP i ZR)
	3. Instytucje rynkowe		3. Gospodarka rynkowa (ZP i ZR)
	4. Państwo, gospodarka	2. Rynek finansowy	4. Finanse osobiste (ZP) / Finanse osobiste i rynek finansowy (ZR)
	6. Rynek pracy	3. Rynek pracy	5. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy (ZP) / Rynek pracy i zatrudnienie (ZR)
	5. Przedsiębiorstwo	4. Przedsiębiorstwo	6. Przedsiębiorstwo (ZP i ZR)

Zakres **podstawowy** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Wiedza

1. Charakteryzowanie **elementów kompetencji** przedsiębiorczych, **wyjaśnianie zależności zachodzących między nimi** i rozumienie ich roli we współczesnym świecie.
2. Rozumienie znaczenia i wyzwań pracy zespołowej oraz poznanie technik ją wspomagających.
- 3. Charakteryzowanie etapów zarządzania projektami.**
- 4. Identyfikowanie podstawowych rodzajów ryzyk związanych z realizacją projektów.**
5. Wyjaśnianie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej, powiązań między jej podmiotami i poznanie roli państwa w procesach gospodarczych.
6. Zaznajomienie się z prawami i instytucjami chroniącymi konsumenta.
- 7. Rozumienie różnych postaw ludzi wobec pieniędzy oraz konsekwencji wynikających z tych postaw.**
8. Charakteryzowanie usług finansowych **ważnych dla gospodarstwa domowego.**
9. Rozumienie metod aktywnego poszukiwania pracy.
10. Wyjaśnianie zasad zarządzania przedsiębiorstwem.
11. Znajomość procesu planowania własnego biznesu.

Zakres **podstawowy** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce

- 1. Analiza własnych kompetencji przedsiębiorczych i przygotowanie planu działania zmierzającego do ich rozwoju.**
2. Współpraca w zespole i skuteczne organizowanie pracy zespołu w celu realizacji określonego zadania.
3. Prowadzenie dyskusji i argumentowanie w trakcie pracy zespołowej.
- 4. Formułowanie i uzasadnianie celów, planowanie, prezentowanie zakresu i realizacja prostych zadań projektowych.**
- 5. Samodzielne obserwacje zjawisk zachodzących w gospodarce i wyciąganie wniosków na podstawie tych obserwacji.**
- 6. Uwzględnianie prostych informacji gospodarczych oraz podstawowych wskaźników ekonomicznych w podejmowanych decyzjach dotyczących życia prywatnego i w planach na przyszłość.**
7. Planowanie budżetu gospodarstwa domowego **ze świadomością konsekwencji nadmiernego zadłużania się.**
8. Analizowanie wpływu podatków na budżet gospodarstwa domowego i możliwości wykorzystania ulg.
9. Dobieranie oferty usług finansowych do własnych potrzeb.
10. Dobieranie odpowiednich form oszczędzania i inwestowania z uwzględnieniem towarzyszącego im ryzyka i adekwatnie do sytuacji gospodarstwa domowego.
11. Obserwowanie dynamicznie zmieniającego się rynku pracy i rozpoznawanie kompetencji na nim oczekiwanych.
12. Sporządzanie dokumentów aplikacyjnych podczas ubiegania się o pracę.
13. Kształtowanie umiejętności autoprezentacji i formułowania konstruktywnych opinii zwrotnych.
14. Samodzielne analizowanie zjawisk zachodzących w najbliższym otoczeniu i formułowanie na ich podstawie pomysłów na własny biznes.
15. Przygotowanie do planowania własnej działalności gospodarczej.

Zakres podstawowy BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Kształtowanie postaw

1. Dostrzeganie znaczenia i konieczności ciągłego doskonalenia kompetencji przedsiębiorczych w życiu osobistym i społeczno-gospodarczym.
2. **Dostrzeganie znaczenia kreatywnego myślenia w tworzeniu pomysłów na biznes oraz rozwiązywaniu problemów w życiu osobistym i zawodowym.**
3. **Docenianie roli przedsiębiorców budujących w sposób odpowiedzialny konkurencyjną gospodarkę oraz dostrzeganie znaczenia wolności gospodarczej i własności prywatnej jako filarów społecznej gospodarki rynkowej.**
4. Przyjmowanie postaw patriotyzmu gospodarczego, rozumianego jako odpowiedzialność konsumentów i ludzi biznesu za dobrobyt gospodarczy i społeczny kraju.
5. Dostrzeganie konsekwencji działań nieetycznych związanych z finansami.
6. **Świadomość konsekwencji związanych z nieodpowiedzialnym zadłużaniem się i mechanizmów wychodzenia ze spirali zadłużenia.**
7. **Samoświadomość i przyjmowanie odpowiedzialności za swoją karierę zawodową.**
8. Docenianie roli postaw przedsiębiorczych pracowników w rozwoju biznesu i **przedsięwzięć społecznych.**
9. **Docenianie roli przedsiębiorcy i osób zarządzających w osiągnięciu celów przedsiębiorstwa.**
10. Otwarcie na szanse pojawiające się w otoczeniu, podejmowanie inicjatywy, pomysłowość i determinacja w realizacji celów.
11. **Respektowanie praw ochrony własności intelektualnej.**

Zakres **podstawowy** BIZ: **działy i treści nauczania**

- I. **Osoba przedsiębiorcza we współczesnym świecie:** przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, **kompetencje przedsiębiorcze i metody ich doskonalenia**, umiejętność interpersonalne, praca zespołowa, **kreatywne myślenie, rola innowacji w przedsiębiorczości.**
- II. **Zarządzanie projektami:** specyfika projektu, zakres, etapy i cele projektu, planowanie zadań projektowych, budżet i harmonogram działań, role w projekcie i podział zadań, podsumowywanie zadań projektowych
- III. **Gospodarka rynkowa:** przedsiębiorczość w gospodarce rynkowej, cechy gospodarki rynkowej, rodzaje rynków, mechanizm rynkowy, podmioty gospodarki rynkowej, **podmioty ekonomii społecznej, parametry charakteryzujące gospodarkę**, budżet państwa i **budżety jednostek samorządu terytorialnego**, rola państwa w gospodarce, konsument na rynku, **patriotyzm gospodarczy.**

Zakres **podstawowy** BIZ: działy i treści nauczania

IV. Finanse osobiste: pieniądź, obieg pieniądza, **postawy wobec pieniędzy, dojrzałość finansowa**, instytucje rynku finansowego, budżet gospodarstwa domowego, **spirala zadłużenia**, podatki, formy oszczędzania i inwestowania, **ryzyko inwestycyjne**, usługi bankowe, bezpieczeństwo **elektronicznych usług finansowych**, finansowe zabezpieczenie przyszłości, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia majątkowe i na życie, inwestowanie na Giełdzie Papierów Wartościowych, etyka w finansach.

V. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy: **kariera zawodowa**, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, **formułowanie opinii zwrotnej**, etyka w pracy.

VI. Przedsiębiorstwo: zarządzanie przedsiębiorstwem, własny biznes i **jego otoczenie**, finanse przedsiębiorstwa, etyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw.

Zakres **rozszerzony** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

Cele kształcenia – wymagania ogólne dla zakresu rozszerzonego obejmują również wymienione wyżej cele dla zakresu podstawowego.

I. Wiedza

- 1. Identyfikowanie etapów zarządzania projektami oraz ryzyk związanych z realizacją każdego z nich.**
- 2. Pogłębione** rozumienie mechanizmu rynkowego, **w tym zależności przyczynowo-skutkowych między popytem, podażą i ceną, stanu równowagi rynkowej.**
- Rozróżnianie struktur rynkowych i wskazywanie ich **zalet i wad z punktu widzenia przedsiębiorcy i konsumenta.**
- Charakteryzowanie instrumentów **inwestycyjnych pod kątem rentowności, płynności i ryzyka.**
- Rozpoznawanie ryzyka inwestycyjnego **i znajomość sposobów jego ograniczania.**
- Rozumienie mechanizmu rynku pracy.
- Rozróżnianie form zatrudnienia, systemów płac i form wynagrodzeń.
- Charakteryzowanie praw i obowiązków pracownika i pracodawcy.
- Pogłębione** rozumienie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, **w tym zależności między ryzykiem, innowacyjnością, konkurencyjnością i zyskownością.**
- 10. Rozumienie celów i funkcji zarządzania oraz roli skutecznego przywódcy w rozwoju przedsiębiorstwa**

Zakres **rozszerzony** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce

1. Planowanie i wykonywanie zadań w realizowanych projektach.
2. Stosowanie technik zarządzania projektami oraz narzędzi informatycznych wspierających ich realizację.
3. Kierowanie zespołem projektowym.
4. Przygotowanie do prowadzenia własnego biznesu i **przedsięwzięć społecznych**.
5. Pozyskiwanie i analizowanie danych (mierników i wskaźników), prognoz ekonomicznych dotyczących funkcjonowania gospodarki Polski, Unii Europejskiej i świata oraz podejmowanie na ich podstawie przemyślanych decyzji.
6. Analizowanie biznesowych studiów przypadków (case study), interpretowanie zawartych w nich opisów procesów i zjawisk gospodarczych oraz biznesowych, a także identyfikowanie problemów i proponowanie rozwiązań.
7. Wykorzystanie wiedzy o mechanizmie rynkowym i procesach gospodarczych w opracowaniu i realizacji projektu przedsięwzięcia biznesowego **lub społecznego**.
8. Dobieranie instrumentów inwestycyjnych adekwatnie do akceptowanego przez inwestora poziomu ryzyka.
9. Dobieranie usług ubezpieczeniowych **do potrzeb gospodarstwa domowego**.
10. Analizowanie sytuacji na rynku pracy na podstawie danych i ofert pracy.

Zakres **rozszerzony** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce. – cd.

11. Znajomość i stosowanie sposobów podnoszenia kompetencji przywódczych oraz kompetencji osobistych i społecznych wymaganych na rynku pracy.

12. Pozyskiwanie i analizowanie danych charakteryzujących wybrany rynek dóbr i usług oraz ocena jego potencjału dla planowanego przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego.

13. Opracowanie biznesplanu dla planowanego przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego, który uwzględnia aktualne trendy rynkowe, potrzeby potencjalnych klientów lub beneficjentów oraz istniejącą konkurencję.

14. Stosowanie instrumentów marketingowych w planowanym przedsięwzięciu biznesowym lub społecznym.

15. Przygotowanie do zarządzania różnymi zasobami przedsiębiorstwa, w tym przedmiotami własności intelektualnej.

16. Prezentowanie własnego projektu z uwzględnieniem specyfiki odbiorców, przyjmowanie uwag krytycznych i odpowiadanie na pytania.

Zakres **rozszerzony** BIZ: cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Kształtowanie postaw

- 1. Gotowość do dyskusji, w tym przedstawiania swoich argumentów w ramach pracy zespołowej w czasie realizacji wybranego projektu.**
- 2. Dostrzeganie roli informacji i badań ekonomicznych w podejmowaniu decyzji osobistych i w ramach zarządzania przedsiębiorstwem, państwem i jednostkami samorządu terytorialnego.**
3. Dostrzeganie znaczenia etyki życia społeczno-gospodarczego i społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie rozwoju gospodarczego.
- 4. Świadomość zależności między zyskiem i ryzykiem na rynku finansowym.**
- 5. Docenianie roli odpowiedzialnego pracodawcy.**
6. Dostrzeganie korzyści stosowania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu dla różnych grup interesariuszy.
- 7. Odwaga w przeciwdziałaniu nieetycznemu zachowaniu w zespole w trakcie realizacji projektu.**
- 8. Dostrzeganie znaczenia prac przygotowawczych w osiągnięciu sukcesu przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego.**
- 9. Docenianie znaczenia zasobów niematerialnych, w tym własności intelektualnej, w tworzeniu i rozwoju przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego.**
- 10. Motywacja do założenia i prowadzenia własnego biznesu.**
- 11. Determinacja w osiąganiu założonych celów – projektowych, osobistych i zawodowych.**
- 12. Otwartość na modyfikację własnych planów w odpowiedzi na zmiany w otoczeniu.**

Zakres **rozszerzony** BIZ: działy i treści nauczania

Treści nauczania – wymagania szczegółowe obejmują wymagania określone dla zakresu podstawowego oraz poniższe wymagania.

I. Zarządzanie projektami: projekt a proces, podejścia do zarządzania projektami, techniki zarządzania projektami, typy projektów, zespół projektowy, kierownik projektu, interesariusze projektu, inicjowanie i definiowanie projektu, planowanie projektu, realizacja projektu, komunikacja w projekcie, zakończenie projektu.

II. Gospodarka rynkowa: rzadkość, czynniki produkcji, struktury rynkowe, krzywe popytu i podaży, równowaga rynkowa, wzrost a rozwój gospodarczy, fazy cyklu koniunkturalnego, rola państwa w gospodarce, **narzędzia polityki gospodarczej, polityka fiskalna, polityka monetarna, wspólny rynek Unii Europejskiej, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa przedsiębiorstw, znaczenie konsumenta** w gospodarce.

Zakres **rozszerzony** BIZ: działy i treści nauczania

III. Finanse osobiste i rynek finansowy: ryzyko inwestycyjne, skłonność do ryzyka, strategie inwestycyjne, fundusze inwestycyjne, instrumenty rynku pieniężnego, instrumenty rynku kapitałowego, instrumenty alternatywne, wybór instrumentu inwestycyjnego, pułapki w decyzjach finansowych, ubezpieczenia, funkcje i formy pieniądza, instytucje rynku finansowego, podatki, ochrona konsumenta na rynku finansowym.

IV. Rynek pracy i zatrudnienie: mierniki i wskaźniki rynku pracy, popyt i podaż na rynku pracy, aktywizacja zasobów pracy, przeciwdziałanie bezrobociu, planowanie kariery zawodowej, dobór pracowników, rozmowa kwalifikacyjna, formy zatrudnienia, systemy płac, prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy, kodeks etyki, mobbing.

V. Przedsiębiorstwo: typy przedsiębiorstw, modele biznesu, startupy, biznesplan, makrootoczenie, badania rynkowe, profil klienta, koncepcja produktu, zasoby przedsiębiorstwa, analiza SWOT, przewagi konkurencyjne, funkcje zarządzania, struktura organizacyjna, rekrutacja, motywowanie, ocena pracowników, wynagrodzenie, przywództwo, zarządzanie operacyjne, instrumenty marketingowe, rentowność przedsięwzięcia biznesowego, źródła finansowania, czynniki ryzyka w biznesie, społeczna odpowiedzialność biznesu.

Co nowego w warunkach realizacji nowej podstawy programowej BIZ?

W warunkach realizacji podkreślono m.in. konieczność położenia większego nacisku na:

- **pracę projektową** – realizacja i prezentacja projektu biznesowego lub społecznego (uwaga: ze względu na pracochłonność i złożoność przygotowania projektu na jego realizację należy przeznaczyć minimum 20% czasu określonego na realizowanie BIZ w zakresie rozszerzonym), a także realizacja innych zadań metodą projektową,
- **rozwijanie umiejętności praktycznych w zakresie synergicznej współpracy,**
- **wykorzystanie studiów przypadków biznesowych (*case study*),**
- **stosowanie nowoczesnych metod nauczania – aktywizujących,** w tym wizyty w przedsiębiorstwach i zapraszanie praktyków życia gospodarczego na lekcje, symulacje inwestycyjne oraz biznesowe, elementy grywalizacji,
- analizę rzeczywistych **doświadczeń firm** polskich i zagranicznych,
- kształtowanie **umiejętności wyszukiwania, pozyskiwania, przetwarzania i analizy danych gospodarczych** z różnych źródeł, a także **prowadzenia prostych badań rynkowych,** z uwzględnieniem wizyt studyjnych i wywiadów z potencjalnymi odbiorcami, przedsiębiorcami i klientami,
- wykorzystanie w procesie kształcenia **materiałów edukacyjnych opartych na nowych technologiach i narzędziach cyfrowych.**

Matura z BIZ

- Nowa podstawa programowa wraz z nowymi ramowymi planami nauczania zostanie wprowadzona **we wrześniu 2023 r.** – tym samym **pierwszy rocznik maturzystów w liceach przystąpi do egzaminu w 2027 r., a w technikach w 2028 r.**
- Ogólne **założenia matury** z BIZ (według projektu zespołu eksperckiego):
  - **dobrowolność** (przedmiot dodatkowy),
  - **część pisemna** (arkusz maturalny, sprawdzający głównie wiedzę i częściowo umiejętności, np. rozwiązywanie biznesowych studiów przypadków) i **część ustna** (praktyczna, bazująca na projekcie przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego),
  - (częściowo) **zespołowość** (dotyczy części praktycznej), ale zachowano ocenę indywidualną z części ustnej (obrona projektu i odpowiedzi na pytania),
  - formuła oparta na innych egzaminach maturalnych (np. ustny egzamin z języka polskiego / języka obcego).
- **Uwaga: decyzje ostateczne nie zapadły – trwa opracowywanie założeń matury (informatora),** w tym oceny projektu maturalnego biznesowego lub społecznego (odpowiedzialność CKE).

Miejsce BIZ w nowych ramowych planach nauczania

Opublikowano nowe rozporządzenie ws. **ramowych planów nauczania**:

- dotychczas podstawy przedsiębiorczości były realizowane w wymiarze 1 godz. tygodniowo w 2 i 3 klasie liceum i technikum oraz 2 godz. tygodniowo w szkole branżowej I stopnia w 1 klasie,
- od września 2023 r. dotychczasowi uczniowie liceum i technikum będą realizować PP w starej formule (czyli w 2 i 3 klasie),
- nowi uczniowie (zrekrutowani w 2023 r.):
  - » **szkół branżowych** I stopnia będą mieli 2 godz. BIZ w 1 klasie,
  - » **liceów i techników – zgodnie z decyzją dyrektora szkoły** – będą mieli 1 godz. BIZ w 1 i 2 klasie (ZP) albo 2 godz. BIZ w 1 lub 2 klasie (ZP) + **8 godz. rozszerzenia** (łącznie 10 godz. w cyklu nauczania).

Jak rozłożyć godziny w cyklu kształcenia? (ZP: 2 godz., ZR: 2 + 8 = 10 godz.)

według rozporządzenia MEiN:

- ZR – 8 godz., dowolnie, czyli od 1, 2 lub 3 klasy* (sumuje się z 2 godz. ZP),
- ZP – 2 godz. (trzy warianty do wyboru, zgodnie z decyzją dyrektora szkoły).

KLASA:	1 klasa	2 klasa		1 klasa	2 klasa		1 klasa	2 klasa
liczba godzin	2	–	lub	1	1	lub	–	2
uwagi (TR)	– za wcześnie, zbyt młodzi? – kumulacja godzin BIZ w roku szkolnym 2023/2024 (czy są dostępni nauczyciele?)			– optymalnie – brak możliwości blokowania godzin w tygodniu – trudności z realizacją za pomocą metod aktywizujących?			– za późno (jeśli część uczniów realizuje ZR, to jak zmieścić łącznie 10 godz. tylko w klasach 2–4/5)?	

* W praktyce trudno sobie wyobrazić realizowanie ZR (w tym realizacji rocznego lub semestralnego projektu) od 3 klasy, zatem ZR BIZ powinien się rozpocząć najpóźniej w 2, a najlepiej w 1 klasie.

Jak rozłożyć godziny w cyklu kształcenia? (ZP: 2 godz., ZR: 2 + 8 = 10 godz.)

propozycja własna rozkładu godzin (rozporządzenie dopuszcza dowolność ZR)

KLASA:	1 klasa	2 klasa	3 klasa	4 klasa	5 klasa (T)
ZP	1	1			
ZR	1	1	3	3 (LO) / 2 (T)	1 (T)
RAZEM	2	2	3	3 (LO) / 2 (T)	1(T)
Jak rozłożyć działy w ZR? (w ZP po kolei, zgodnie z podstawą programową)	<ul style="list-style-type: none"> – Osoba przedsiębiorcza – Zarządzanie projektami – Gospodarka rynkowa (częściowo, bez finansów) 	<ul style="list-style-type: none"> – Gospodarka rynkowa (elementy finansów) – Finanse 	Przedsiębiorstwo*	Praca*	Praca (dokończenie w technikum)
<p>* Zmiana kolejności (w stosunku do układu zapisanego w PP i proponowanego do realizacji w ZP) ze względu na wiedzę z działu „przedsiębiorstwo”, która jest przydatna/konieczna podczas realizacji projektu biznesowego maturalnego, który najlepiej zacząć w 3 klasie.</p>					

Kwalifikacje nauczycieli PP do nauczania BIZ

- Nie ma wątpliwości, że **podstawa programowa BIZ bazuje w dużej mierze na dotychczasowych celach i treściach kształcenia w zakresie PP**, stąd uznanie kwalifikacji nauczycieli PP do nauczania BIZ jest kwestią oczywistą.
- Zostało to zaznaczone w komunikacie MEiN: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zmiany-w-podstawie-programowej--rozporzadzenia-podpisane>
- W większości wypadków nauczyciele przedmiotów ekonomicznych (np. podstaw ekonomii, zarządzania) spełniają warunki niezbędne do uznania ich kwalifikacji – decyduje o tym program ukończonych studiów wyższych lub studiów podyplomowych.
- **Uwaga:** Minister Edukacji Narodowej (obecnie Edukacji i Nauki) ustala tylko wymagania kwalifikacyjne, ale nie rozstrzyga spraw kwalifikacyjnych należących do organu zatrudniającego. Osobą upoważnioną do decydowania o kwalifikacjach nauczyciela jest **dyrektor danej szkoły**.

Wyzwania związane z wprowadzaniem zmian

- **Ogólny kierunek zmian** (wprowadzenie zakresu rozszerzonego i matury z BIZ) należy ocenić **pozytywnie**.
- Ciągłe **wątpliwości**, czy matura **nie wpłynie na utratę „ducha” przedmiotu** i jego atrakcyjności w oczach uczniów (nastawienia na kształtowanie kompetencji, a nie zdobywanie ocen/punktów na maturze). Przeważa jednak stanowisko, że **podniesie się prestiż tego przedmiotu i zwiększy się zaangażowanie uczniów** na lekcjach.
- **Brak podstaw przedsiębiorczości / BIZ w szkole podstawowej jako osobnego przedmiotu.**
- **Zastrzeżenia do nowej nazwy** przedmiotu (czy to kwestia z zakresu najważniejszych?).
- **Szybkie tempo zmian** (przygotowanie podręczników i innych pomocy dydaktycznych, opracowanie oferty klas biznesowych, szkolenia nauczycieli).
- **Trudności w opracowaniu arkusza oceny projektu maturalnego i standardów oceniania** w części ustnej.
- **Kwestia uznawalności matury z BIZ przez uczelnie podczas rekrutacji na studia** – pozytywne deklaracje uczelni ekonomicznych, ale brak konkretnych decyzji rekrutacyjnych przed 2025 r. (z reguły warunki rekrutacji podaje się 2 lata wcześniej).

Wyzwania dla szkół związane z wprowadzaniem zmian – oferta klas biznesowych

- **Przygotowanie** w najbliższych tygodniach **oferty klas rozszerzonych od września 2023 r.** – dylemat: co warto uruchamiać?
- Klasy rozszerzone z BIZ jako **element przewagi konkurencyjnej szkoły** na rynku edukacyjnym – dlaczego warto je uruchamiać?
- Propozycje dla liceów, klasy:
  - **biznesowo-geograficzne** (rozszerzenie przydatne podczas rekrutacji na kierunki ogólnoeconomiczne, kierunki związane z zarządzaniem, kierunki biznesowe, np. typu *international business*, międzynarodowe stosunki gospodarcze, logistykę, kierunki geograficzne, kierunki z zakresu gospodarki przestrzennej, kierunki turystyczne itp.),
  - **biznesowo-matematyczne**, ew. **biznesowo-informatyczne** (pod kątem kierunków takich jak ekonometria, matematyka stosowana / w biznesie, inżynieria produkcji, informatyka, informatyka i ekonometria),
  - **biznesowo-prawnicze** (pod kątem kształcenia specjalistów prawa gospodarczego na kierunkach ekonomicznych lub na prawie),
  - inne klasy biznesowe, zgodnie z lokalnymi możliwościami i uwarunkowaniami danej szkoły.

Wyzwania dla szkół związane z wprowadzaniem zmian – rozszerzenie BIZ w technikach

- **Czy w technikach będzie miejsce na rozszerzenie BIZ?**

Trudno zrezygnować z typowych rozszerzeń (matematyka, język angielski, informatyka), jednak:

- w technikach stosunkowo łatwo uzyskać dobry wynik ze względu na inne przedmioty zawodowe i przygotowanie do egzaminu zawodowego (w wielu zawodach częściowo zbieżnego z problematyką matury z BIZ),
- w technikach dość łatwo zrealizować projekt biznesowy techniczny pod kątem matury ustnej w ramach określonych zawodów (np. projekt aplikacji, prototypu urządzenia, sklepiku szkolnego, sklepu ogrodniczego, punktu usługowego itp.),
- jest to duża szansa dla uczniów techników.

Literatura

- **Biznes i zarządzanie. Reforma podstaw przedsiębiorczości** (raport z konsultacji), IBE, MEiN, GovTech, Warszawa, <https://www.gov.pl/web/biz/raport-z-konsultacji2>
- **Podstawa programowa BiZ (wraz z ramowymi planami nauczania)** <https://biznesiarzadzanie.pl/podstawa-programowa-biz/> <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zmiany-w-podstawie-programowej--rozporzadzenia-podpisane>
- Rachwał, T. (2022). **Zmiany w edukacji w zakresie przedsiębiorczości w kierunku zakresu rozszerzonego oraz egzaminu maturalnego z przedmiotu biznes i zarządzanie?** (Głos w dyskusji na temat reformy planowanej w polskich szkołach ponadpodstawowych), „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 18(2), 41–64. <https://doi.org/10.24917/20833296.182.3>
- Bieniok H (2019), **Podstawy przedsiębiorczości osobistej (zaradności życiowej)**, Katowice: wydawnictwo KOS.
- Kilar, W., Rachwał, T. (2019). **Changes in Entrepreneurship Education in Secondary School under Curriculum Reform in Poland**, „Journal of Intercultural Management”, 11(2). 73-105. <https://doi.org/10.2478/joim-2019-0010>, <https://sciendo.com/article/10.2478/joim-2019-0010>
- Kilar, W., Rachwał, T. (2019). **Przedsiębiorczość w edukacji przedszkolnej i szkole podstawowej w warunkach zmian podstawy programowej**. W: Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych, red. T. Rachwał, Warszawa: Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, 122 – 141, https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/06/02/jfoyl/104705065591760-122-141.pdf
- Kilar, W., Rachwał, T. (2019). **Przedsiębiorczość w szkole średniej w warunkach reformy systemu oświaty**. W: Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych, red. T. Rachwał, Warszawa: Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, 184 – 202 https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/06/02/ythdu3/104705065591760-184-202.pdf
- Rachwał T. (2004). **Cele i treści kształcenia przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych**. W: Przedsiębiorczość stymulatorem rozwoju gospodarczego, red. J. Brdulak, M. Kulikowski, Instytut Wiedzy SGH, Warszawa, 263 – 270.
- Rachwał, T. (2005). **Kształtowanie postaw uczniów na lekcjach podstaw przedsiębiorczości**, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 1, 137–144. <https://doi.org/10.24917/20833296.1.14>
- Rachwał, T. (2019). **Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w systemie edukacji**, w: Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych, red. T. Rachwał, Warszawa: Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, 1625, https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/06/01/iacqgo/104705065591760-16-34.pdf
- Rachwał, T., Kilar, W., Kawecki, Z., Wróbel, P. (2018). **Edukacja w zakresie przedsiębiorczości w wychowaniu przedszkolnym, szkole podstawowej i szkołach średnich w świetle nowej podstawy programowej**, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 14, 389 – 424. <https://doi.org/10.24917/20833296.14.28>
- Rachwał, T., Kilar, W., Kawecki, Z., Wróbel, P. (2019). **Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem: szkoła ponadpodstawowa: podstawy przedsiębiorczości**, Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=23140>
- Rachwał, T., Kudełko, J., Tracz, M., Wach, K., Kilar, W. (2008). **Projekt podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum**, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 4, 322–334. <https://doi.org/10.24917/20833296.4.32>
- **Zalecenie Rady (UE) z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie** (Tekst mający znaczenie dla EOG), Dz.U.E 2018/C 189/01, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en)

Twoje mocne strony

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

*nowa
era*

Twoje mocne strony